

BABANIN YASASINDAN AZAT EDİLMİŞ BİR ANLATI OLARAK BASİT BİR ES*

Yazar Biçirsel Sağiroğlu

Gönderim Tarihi: 17-May-2022 11:54PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1838625800

Dosya adı: ABJECT_NT_HAL.docx (42.1K)

Kelime sayısı: 3913

Karakter sayısı: 25876

BABANIN YASASINDAN AZAT EDİLMİŞ BİR ANLATI OLARAK *BASİT BİR ES**

Birsel Sağıroğlu*

ÖZ

Bu çalışmada, değişim ve dil ilişkisi postmodern bir romandan hareketle irdelenmiştir. Enis Batur'un *Basit Bir Es** (2015) başlıklı anlatısı Julia Kristeva'nın sembolik-semiyotik kavramları ile abject teorisinden yola çıkılarak incelenmiştir. Çalışmada amaç, klasik roman geleneğinden postmodern roman dönemine geçişte romanın geçirdiği değişimi kuramsal bir zeminde tartışmaktır. *Basit Bir Es**, bu değişimi en aykırı şekilde yansıtan romanlardan biri olduğu için seçilmiştir. Metinde olay/kronoloji, mekân, anlatıcı alışılmışın dışında bir dille ele alınmış, bu nedenle de anlatının "anti-roman" özelliği taşıdığı fark edilmiştir. Metnin sarsılan kronolojisi, tekinsiz atmosferi ve anlatı-okur ilişkisi bildik anlatı sınırlarını zorlamış, akılcılığın dayattığı modern dönemin anlatı yasaları metinde terk edilmiştir. Bu nedenle metin; anlatıcı, olay, mekân ve modern anlatıdan kopma noktasında incelenmiştir. Bildik yasalar parçalanmış, anlatıya tahakküm kuran sembolik dili (klasik dili-babanın dili) ortadan kaldıran semiyotik (aykırılaştıran dil) ve aynı zamanda abject dil aracılığıyla metin ötekileştirilmiştir. Anlatıda, bir sabah trende okuyula karşılaşan yazarın hikâyesi anlatılır. Kitap başka bir dilde yazılmıştır, okur da yabancısıdır. Bu sahne, metnin merkezindedir ve metin bu sahneye adeta çakılır kalır, ilerleyemez. Her sayfanın yarısı boştur. Enis Batur, sembolik dili yıkarak yeni bir metin yaratır, bu da "yeni metnin" dolayısıyla ötekinin yüceltilmesidir. Metnin iç yasaları paramparça edilir, anlatıcı alışılmadık bir anlatı atmosferi sunar, zaman kronolojik yapısından uzaktır, mekân sürekli yer değiştirir. Çalışmada, anlatının bu özellikleri dikkate alınarak metnin ne anlattığı değil, sembolik dilin dolayısıyla dış gerçekliğin metinde ne şekilde parçalandığı/değiştirildiği açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Böylece alışılmış roman yasalarından aykırılık sergileyen anti-romana geçiş, yakın okumayla ve dil düzeyinde gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Julia Kristeva, *Basit Bir Es**, abject, sembolik, semiyotik.

GİRİŞ

Çalışmada, *Basit Bir Es** romanının seçilmesinin nedeni, yabancılaşma/öteki sorununun dil bakımından sorunsallaştırılması, romanın alışılmış dil olanaklarının dışına çıkmasıdır. Daha önceki çalışmalarda dikkat çeken ırkçılık, cinsiyet, sömürgecilik gibi tematik konular yerine metnin dilini esas almak dolayısıyla da metni bağlamsal değil biçimsel açıdan incelemek bu çalışmada hedeflenmiştir. Enis Batur dışında Latife Tekin, Leyla Erbil, Aslı Erdoğan, Mine Söğüt ya da Orhan Pamuk gibi postmodern yazarlarda da benzer bir işleyiş, benzer bir "dili yıkma" çabası gözlemlenebilir. Bu eserlerde gelenekle çatışan metnin dili yeniden yaratılır, gerçekliğe duyulan şüphe, metnin yasalarına da yönelir. Ancak *Basit Bir Es**'in diğerleri kadar incelenmemiş olması ve romanın değişimiyle ilgili Kristeva teorisi dikkate alınarak "biçimsel analiz" yapıldığı başka bir çalışmanın olmaması bu incelemeyi ayrıcalıklı kılmaktadır.

Romanda, bir sabah trende okuyula karşılaşan yazarın hikâyesi anlatılır. Kitap başka bir dilde yazılmıştır, okur da yabancısıdır. Bu sahne, metnin merkezindedir ve metin bu sahneye adeta çakılır kalır, ilerleyemez. Her sayfanın yarısı boştur. Batur, anlatının bildik dilini yıkarak yeni bir metin yaratır, bu, "yeni metnin" dolayısıyla ötekinin yüceltilmesidir. Metnin iç yasaları paramparça edilir, anlatıcı tekensiz bir anlatı atmosferi sunar, zaman kronolojik yapısından uzaktır, mekân sürekli yer değiştirir. Batur da kitabı için "tanınlanmasa güç yazınsal nesne" ifadesini kullanarak metnin türünü mikro roman olarak adlandırmıştır. O, *Basit Bir Es** için şunları söyler: "[Anlatının] bir hikâye içerdiği söylenebilir ama bundan emin olamıyoruz. Yazar konsantre içeceklerde olduğu gibi, dilediği kadar su katmayı okura bırakmış. Unutuyoruz: Kitaptaki metin her okumayla başka kılıklara bürünür. Bir yandan da yerinden kıpırdamaz!" (Çağlayan Çevik Röportaj). Oysaki klasik bir anlatıda bu belirsizliklere rastlanmaz. Metnin zamanı çizgiseldir, mekânı muğlak değil, açıktır ve anlatıcı metinde egemen konumdur. *Basit Bir Es**'te anlatıcı metne tahakküm kurmaz, yetkili bir pozisyon

* Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, birsel.sagiroglu@gmail.com,
Orcid: 0000-0001-6428-7686

benimsemekten kaçınır. Bilindik roman türünün dolayısıyla “sembolik yasa”nın dışlandığı metinde, semiyotik dil ön plana çıkar. Romanda sembolik yasanın altının oyulduğu iddia edilebilir. Klasik bir anlatıyı, babanın yasasını, terk etmek için anneye -semiyotik olana- sığınır. Bu nedenle kurmaca dilde “öteki” olmanın göstergebilimsel esasları *Basit Bir Es**’te belirgindir. *Basit Bir Es**, modern geleneğin bildik yasalarını zorlayan, parçalayan bir anlatı olarak, dilde “yıkım”ı gözler önüne sermektedir. Çalışmada Julia Kristeva’nın bu teorisinden hareketle yıkıma doğru giden anlatının izleri sürülmüştür. Kristeva’nın *Korkunun Güçleri* ve *Ruhun Yeni Hastalıkları* başlıklı çalışmaları birincil kaynaklar olarak ele alınmış, anlatının “dil”de yarattığı deformasyon gözler önüne serilmiştir. Alt başlıklarda Kristeva’nın abject ve yabancılaşma teorisiyle klasik dil ile dilin yıkımı ikiliğine yeni bir bakış açısı kazandırılacak, değişen ve değiştikçe yabancılaşan bu yeni dilin ne şekilde ifade edildiği incelenecektir.

1. Teori Hakkında

İğrenç (abject) kuramsal çalışmalarda daha çok “tiksinç” olarak adlandırılırken kelimenin “ötekileşmiş” ya da “aşağılanmış” şeklinde tanımlarıyla da karşılaşmak mümkündür (Abject maddesi, 1995, s.2) Abject; toplumdan, dilden ya da düşünceden ayrılan, “tiksinç” ya da “yabancılaşmış” şeyleri temsil etmektedir (Kristeva, 2004, s. 10). Bu teoriye göre bebeklik döneminin ilk aşaması “chora”dır İlk aşamada bebek anneden bağımsız değildir ve haz ilkesi merkezdedir. Bebek bir kimlikten bu kimliği yaratan dilden yoksundur. Sonraki safhada bebek anneden koptuğunu algılamaya ve kendi sınırlarını çizmeye başlar. Kendini ifade edemediği için de bu durum travmaya dönüşür. Bunun sonucunda da “iğrenç” oluşur (İmşir, 2012, s. 14-15).

Bu nedenle de “chora” dil alanını kapsar. Dil aynı zamanda haz alanını bastırır. Dil yardımıyla çocuk dünyaya hâkimiyet sağlar ve bir kimlik kazanır. Kültür dili şekillendirir, dil de özneyi yaratır (Tura, s. 71). İğrenç ise öznenin kimlik oluşturmaması, bu sisteme eklememesini engeller. Dil olmayınca özne de olmayacaktır. Buna karşılık onu bambaşka bir yapıda ortaya çıkarır. Kristeva “iğrenç”i şöyle tanımlar:

İğrenç, yitirilmiş olan nesneye tutulan yasla sembolize edilir. Bastırma ortadan kalkar, kişiyi kökenlerine, anneye, geri götürür (Kristeva, 2004, s. 30). Özneyi dilsiz bırakır, dilin dışladığı özne kendi sınırlarının dışına çıkar. Bunun sonucunda ötekileşir. Dil, içinde bulunduğu sisteme göre kendini şekillendirir. Bu sistemde, iğrenç olan tehlikelidir. İğrenç olanlar; kuralları-karakter sınırları çok net çizilmiş olan toplumlarda/öznelerde tehdit unsuru oluşturur. Hâlbuki iğrenç; bu sınırları, kuralları tanımaz (İmşir,2012, s. 24).

Klasik dönemde bireyin hayalleri bu sınırların içindedir ve bu hayaller kamusal hayatla simetrik, dünyayı değiştirmek amacı gütmemektedir. Hayallerin özü dünyaya paralel akmalarıdır ve dünya onlar için aracı konumunda olduğu için bu hâliyle kalmasında bir sakınca yoktur (Moretti, 2015, s. 291) Hâlbuki 19. yüzyılda toplumsal gelişimin otomatik olarak daha iyiye doğru gerçekleştiği, sürekli ileriye doğru bir dönüşüm olduğu fikri kabul görmemeye başlamıştır. Toplumsal gelişimin sürekli daha iyiye, değişimin sürekli ileriye doğru olduğu yolundaki inanç 20. yüzyılda ve sonrasında sorgulanmıştır (Canetti, 2016, s. 23-25).

*Basit Bir Es** alışılmış anlatım olanaklarının dışına çıkarak yeni ifade yolları kullanılır. Klasik anlatıdan uzaklaştıkça anlatı aykırılır. Klasik anlatının kolay okunabilirliği yerine zor okunan bir anlatı yaratılır ve bu sayede anlatı özgürleşir. İmşir¹ göre iğrenç olan, içsel bir tehdit oluşturur. Bunun nedeni de modernitedir ve kendisini modernitenin **ben-merkezcil yapısı içerisinde kuran sözde tutarlı ve bütünlüklü özne söylemidir**. Söz gelimi, Aslı Erdoğan metinlerinde öznellik kesin çizgilerle aktarılmaz, bu çizgiler giderek yok olur. Metinler “iğrenç”e dönüşür.” (2012, s. 9-10). Erdoğan

metinlerinde bireyleşme kavramının altı oyulurken *Basit Bir Es**'te metin kendisi hedef hâline gelir dolayısıyla katledilen bir kavram değil biçimdir. Kristeva'nın da vurguladığı gibi iğrenç olan alışılmış olanı rahatsız edendir. Sınır kabul etmeyen ya da kurallara saygı göstermeyendir. Belirsizliktir, arada kalmışlıktır (2004, s. 17)

*Basit Bir Es**, dilin semiyotik boyutuyla sembolik boyuta dolayısıyla klasik anlatı diline ve buna ait her türlü yapıya karşı çıkar. Sembolik dil, herkesin onayladığı ve üstün konumda olan bir "gösteren" ya da "babanın" dilidir. Kristeva bu ayrımı şöyle ifade etmiştir:

Semiyotik, dilin çocuğun dil-öncesi halleri ile ilgili olan dil-ötesi boyutu. Sembolikten ise dilin kullanılmaya başlanmasıyla melodi ve ritimlerin sözcük ve cümlelere dönüştüğü ve bilinçli bir mesajın aktarıldığı dilsel anı ve faaliyeti kastediyorum. Semiyotik/sembolik ayrımı dilin, bilinçli mesajın kaybolduğu kritik anlarını hesaba katabilmemi sağlıyor. Ama bu aynı zamanda dildeki yaratıcılığı hesaba katmama da imkân veriyor. Örneğin şiirsel ya da edebî üsluptaki yaratıcılığı (Cogito, s.176).

Sembolik dil, dış gerçekliği kuran dildir ve onun kurallarıdır. Bu dil ile haz dönemine ait alan tahrip edilir, bebek toplumsal normlarla şekillendirilir. Çocuğun anneye ilişkisi bozulur. Kendini anneye tamamlamak isteyen çocuğun bu isteği reddedilir. İç dünyasında çocuk, bütünlük kurmaya devam eder ve oedipal alana girer. Baba, bu bütünlüğü onaylamadığı için çocuk, babayla özdeşleşir, onun dolayısıyla "dil"in boyunduruğu altına girer (Tura, 2010, s. 65.) Buna karşılık, söz gelimi, James Joyce'un dilinin arkaik bir anneye özdeşleşme olarak tanımlayan Kristeva, kurallara bağlı baba yasasına saplantılı bir şekilde meydan okuduğuna işaret eder. "Ötekinin yasası" altında ideal olarak Bir olmadığını, yabancılaştığını ve onun yazılarında özdeşleşme sorunu olduğunu vurgular (2017, s. 210-211). Semboller dünyasında imge, temsil ettiği şeyle çakışmaktadır. Bunlar aynı kategoriler kümesinin birer parçasıdır ve ikisi birlikte bu kümenin tamamını oluşturmaktadır. Sembolde imge ile nesne arasındaki ilişki bu nedenle "eş zamanlı" ve "sürekli"dir (De Man, 2008, s. 237).

Semiyotik ya da anneye özgü dil ise şiirsellığe yakın bir dildir ve semiyotikte gösteren-gösterilen ilişkisi yıkıma uğrar. *Basit Bir Es**'te simgesel dil yasalarına –babanın yasalarına– bağlılık reddedilir. Anlatı yasaları yeniden yorumlanır. Dolayısıyla alışılmış metinle ötekileşen metin arasında bir uçurum ortaya çıkar. Özellikle yıkıma uğratılan dil, "sembolik dili" dağıttığı için yenilikçi kabul edilir. Metnin değişmez yasaları askıya alınır ve bu yasaların sabit özellikler taşımadığı göz önünde bulundurulduğunda metnin yalnız bir sistemi olmadığı açığa çıkacaktır. Anlatıcı, okur, zaman ya da mekân algısı romanda derinlik kazanmış, Batur her defasında yazılan bir anlatı olarak sembolik dilin doğasını parçalamıştır. Tura'nın da vurguladığı gibi dildeki bu parçalanma, Lacan'ın deyimiyle gerçeklikten uzaklaşma anlamına gelir. Bunun sonucunda da bilinçdışı açığa çıkar. Sürekli olarak babanın yasasıyla bastırılan birey kendi kimliğini oluşturamayacaktır (Tura, 2010, s.160-165) Dolayısıyla burada aykırılık sergileyen, bilinçdışını temsil eden metnin kendisidir. Kristeva kuramına da roman-anti roman arasındaki değişimi ortaya koymak ve metnin alışılmışın dışında bir kimlik kazanabileceğini göstermek için başvurulmuştur.

Çoklu anlatıcılar, iç içe zamanlar-mekânlar, bir hikâye anlatmaktan çok yazıyı, yazılma sürecini tartışan romanda ötekileşen dil dolayısıyla semiyotik dil ön plana çıkar. Metin kendini her defasında yeniden yazar, bu yolla benlik /öteki ayrımı yeni bir anlam kazanır. Öteki'ne dolayısıyla yerleşik anlatı yasalarına ait her öge burada belirsizdir. Anlatının tekinsiz atmosferi, alışılmış yasalarla arasına bir mesafe koyarak anları bulanıklaştırır. Alt başlıklarda sembolik dilin semiyotik dile hangi yollarla evrildiği incelenecektir.

2. Modern Romanın Yıkımı

*Basit Bir Es**'te dış dünya doğrudan doğruya temsil edilmez, bunun yerine geçen savruk bir zihin dikkat çeker. Kronoloji sürekli olarak sarsılır, hikâye bölünür, dağınık parçalar kolay okunur bir metin olmasının önünde engeldir. Anlatıcının monoloğuna dönüşen metinde kurmaca, çeşitli izleklerle "sorunlu" ya da "sapkın" bir dil ortaya koyar. Kristeva'ya göre sapkınlığın bu şekilde bütünleşmesi, geniş bir göstergesel imler dizisiyle işleyen söz öncesi ya da söz ötesi temsilleri bir araya getirir. Böylece dil, alışılmış bir mantık alıştırmayı yerine karnavallaşmış törensel bir biçime dönüşür (2017, s. 210).

Modern bir anlatı, dış gerçeklikle "bir olma" fikriyle hareket eder. Elias Canetti'ye göre kendini dönüştürmenin yasaklandığı bu durağan nitelik, iktidarın özünün bir parçasını oluşturmuş ve modern iktidar, toplumun bütünü üzerinde söz sahibi olabilecek gelişmeleri desteklemiştir (2016, s. 413). Ancak burada, metni olay, kişiler ya da zaman noktasında sağlamlaştırmaktan kaçınan Batur, okurunu da metne dahil eder, anlatıcının iç sesleriyle de metnin yaratım süreci, okur-yazar ilişkisi, okur-eser ilişkisi tartışılır ve anlatı kurmaca yönünü yitirir. Dolayısıyla burada modern metnin yasaları "öteki"dir. *Basit Bir Es** de kendi "ben"ini bulmaya çalışan, bildik kalıpları, dil yasalarını reddeden bir metindir.

Kalıpların dışına çıkan bir anlatıcıyla da metin absürt tarafını ortaya koyar. Kolay tüketilen bir metin olmadığını vurgulayan anlatıcı, kurmaca-gerçeklik sınırlarını ihlal ederek metnin abject yönünü açığa çıkarır, okuru da bu konuda uyarır: "Sorumluluğun yok diyemeyiz burada, imgenin oluşmasında küçük ya da büyük oranda pay sahibisin doğal olarak, ama üslûbun, ama yaklaşımların, belki toplumsal varlığın, belki duruşun imgeni yoğurmuştur-kuşku yok ki tümü" (Batur, 2015, s. 51). Anlatıcı "Ötekilere itici, abartılı ya da parıltısız görünen üslûbun, yaklaşımların, varlığın ya da duruşun berikilere öyle görünmüyor" (Batur, 2015, 52) diyerek öteki-ben ayrımını gözler önüne serer ve sembolik dile tepkisini şöyle ifade eder: "Yazmanın, yazma eyleminin sizi nereye götüreceğini her zaman bilemezsiniz.[...] bir fikrin arkasında gerçekte başka bir fikrin bekliyor olması, onun yazı ilerlerken ötekini yana iterek kendisine yer açmaya başlaması, ender rastlanan sonuçlardan değildir" (Batur, 2015, s. 72). Görüldüğü gibi anlatıcı metnin sınırlarını zorlar, alışılmış olandan uzaklaşır ve onu rahatsız eder. Bunun için de sembolik olanla bağını koparmak isteyen, ona meydan okuyan dışlanmış bir dil inşa edilir.

İğrenç (abject) bu dışlanmışlığı temsil eder ve anlamın çöktüğü yere sürükler. Oyunun kurallarını kabul etmez, bütünü dışında yer alır. Efendisine meydan okumaya devam eder (Kristeva, 2018, s. 14). Örneğin, İmşir'e göre "Erdoğan metinlerinde kaygan zeminde yürüten "ben" öznesi göz önünde bulundurulduğunda hastalık, yara, ölüm gibi temalarla başka kentlerde yabancı olmak ve kendine yabancı olmak temaları el ele gitmekte, öznelerin her türlü sınırı ihlal edilmektedir" (2012, s. 5). *Basit Bir Es**'te ise klasik metni yıkan sıradışı metin, ben öznesi konumundadır, metnin iç yasalarını bozarak yabancılaşır, anlatı kalıplarının dışına çıkar. Dolayısıyla alışılmışın dışında olmayı seçerek "suç" işler. Suç, Kristeva'nın vurguladığı gibi toplumsal düzeni yerle bir eder. Aynı zamanda kuralların kırılğan yanını açığa çıkarır (2004, s. 6). *Basit Bir Es**'in "suç"u geleneği bozmaktır, metin bu nedenle "iğrençleşir". Alışılmış dil olanakları sergileyen metinlerden uzaklaşmak düzeni bozmaktır. Klasik bir metnin zayıf noktalarını belirleyerek bunları alt üst eden *Basit Bir Es*; ötekilerin, suçluların arasına girmiş olur.

Okur ve metin arasında kesin sınırların ortadan kalktığını ima eden bu cümle, okuru metne dahil eder, kitabın yazılma serüvenine göndermede bulunur. Kitabın devamında anlatıcı okura şöyle seslenir: "Eğer, bir kış sabahı, trenin bir iki dakikalığına durduğu uzak bir ülkenin taşra istasyonundan binen tek yolcu karşısındaki boş koltuğa oturur ve çantasından senin yıllar önce yazdığın bir kitabı çıkarıp okumaya koyulursa şaşırma: Bu sahne başka bir yazar tarafından senin için yazılmıştı" (Batur, 2015, s. 6). Böylece anlatıcı, geleneğin dışına çıktığını okura hissettirir, metin de bu kopuşa hizmet

eder. Kristeva'ya göre bu durum "bedenin eko-sistemden ya da çocuğun anneden ayrılmasına ilişkin bir tavidir. Sürekli ve zorba bir üstbenliğin öldürücü etkisine verilmiş bir cevaptır (2020, s. 212). Burada üstbenlik, değişmez anlatıcı yasaları olarak düşünülebilir. Yasaların boyunduruğunda olmak yerine karşısında duran metin, sıra dışı yapısıyla ben/öteki ayrımını gözler önüne serer. Yazı, aşırılıklarla kendi benliğini ortaya koyar. Bu aşırılıklar, hikâyenin ilerlemesini izin vermez. Metin dağınık parçalardan oluşan "anlaşılması güç bir nesne"ye dönüşür. Metnin akışı şöyle özetlenebilir:

1. Bir kış sabahı trende yolcu ve yazarın karşılaşması (s. 7)
2. Kitabın yazılma serüveni (s. 8-9)
3. Yazarın okura tepkisi (s. 10-11)
4. Yolcu hakkında izlenimi (s. 12)
5. Yaşlı yazar bir dostuyla ilgili bir anekdot, yolculuk üzerine fikirler (s.13-14)
6. Trendeki yolcunun tanımlanması (s. 15)
7. Kitap-yazar ilişkisi üzerine fikirler (s. 16)
8. Okur-yazar mesafesi/ilişkisi üzerine düşünceler (s. 17-20)
9. Yolcu hakkında izlenim (s. 21-23)
10. Okur-yazar mesafesi/ilişkisi üzerine düşünceler (s. 24-27)
11. Yazarın okurla konuşma isteği, kararsızlığı (s. 28-36)
12. Yolcu hakkında izlenimi (s. 37)
13. Yolcuyla hayali konuşma sahnesi (s. 38-41)
14. Yazar-eser-okur hakkında düşünceler (s. 42-43)
15. Yolcuyla hayali konuşmalar (s. 44-45)
16. Yazarın yazı yazma serüveni (s. 46-48)
17. Yolcunun evine gidiş (s. 49)
18. Yazarın geçmiş, eserleri hakkında düşünceler (s. 50-52)
19. Okurları hakkında düşünceler (s. 53-56)
20. Trenin yavaşlaması (s. 57)
21. Yazarın yolcuyla konuşma isteği/ tereddüdü (s. 58-60)
22. Hayalet yazar ordusu hakkında (s. 61)
23. Trenin hareket etmesi (s. 62-63)
24. Yazarın yolcuyla kurduğu hayali sahne[ler] (s. 64-67)
25. Kitabın yazılma an'ına dönüş (s. 68-70)
26. Trenden iniş (s. 71)
27. Yazma eylemi hakkında (s. 72)
28. Okurluk hakkında (s. 73)
29. Okur ve yazar hakkında (s. 74-75)
30. Metnin kaleme alınması (s. 76)

Görüldüğü gibi metinde olay, kişi, mekân ve zaman bakımından birden fazla katman göze çarpar. Anlatıcı metnin bu yönünü ifşa eder: "Geçmişte doğunun masal babalarının çekmeceler açarak hikâyelerine derinlik tabakaları kazandırdığı, çağının öncü yazarlarının hikâye içinde hikâye kurma teknikleri geliştirdikleri bilgisine sahipsin ya, benzeri bir atılımla kendi hikâyenden sapmanın, uzaklaşmanın, başarabilirsen kaçmanın yolunu arıyorsun" (Batur, 2015, s. 48). Metnin anlatıcısı metnin tamamında okuru zorlar, okurun kafasını karıştırır. Söz gelimi, trende boş koltuğa oturan ve yazarın kitabını okumaya koyulan biri vardır. Anlatıcının "sen" diye seslendiği kişi Enis Batur mudur, okur mudur ya da başka bir yazar mıdır, bilinmez. Metnin devamında anlatıcı, bu sahnenin okura yazıldığını söyleyerek, okurdan işbirliği beklediğini söyler. Başka bir yazar -kim olduğu belli olmayan- okuru için bir sahne ortaya koyar. Anlatıcı, metin konusunda okuru uyarmış, metnin "ötekilik"ini, vurgulamıştır: "her şeyi bilen, bilebilecek yazar yoktur, sananlar yanılmışlardır. Kaldı ki

ben de bilmiyorum karındaki koltukta senin kitabını okuyan yolcunun nasıl biri olduğunu. (Batur, 2015, s. 11).

Kristeva'nın vurguladığı gibi iğrençlik, bir kimliği, bir sistemi, bir düzeni rahatsız eder, anlaşılmaz, tereddütlü ve şüphelidir. (2018, s. 16-17). İlk cümlelerde şüpheli atmosfer metnin tamamına yayılır. Bir olay anlatılmaz, bunun yerine metnin yazılma nedeni anlatılır:

Bir başka yazarın, metnin yazarıyla sahnesini aktaran anlatıcı, kapalı bir dille sembolik dil yasalarını delmeye devam eder. Modern dilden kurtulma isteği metinde sık sık vurgulanır. Anlatıcıya göre "kitap yazar ile okur arasında kaygan, dikkatsiz hareket edeni düşürebilecek ve sakatlayabilecek ölçüde tehlikeli bir zemin türü yarat[mıştır]" (Batur, 2015, 74). Dilin uyumlu, açık ya da tutarlı tarafı yerine "uyumsuzluk" tercih edilmiş, metin ötekileştirilmiştir. Anlatıcı bunu itiraf eder: "Trenden farkın yok, makas değiştirip geri dönüyor, havadan sudan bir cümle arıyorsun. Gündelik, zorunlu konuşma seanslarına yaraşır bir başlangıç cümlesi bulmak, onda karar kılmak ne denli zormuş, anlıyorsun" (Batur, 2015, s. 63). Bu, abject olana, sembolik olana karşı bir uyarıdır, aynı zamanda semiyotik olana bir göndermedir. Metin belli bir mantıksallığa, zamana ya da mekâna göre ilerleyen metni dışlar. Temizlenmeye çalışılan abject de bu sembolik dil ve onun kalıplarıdır.

Kristeva'ya göre bu, dilin sapkınlaşmasıdır. Sapkınlık, dil ve simgesel işleyiş arasındaki kopukluk olarak tanımlanmıştır (2017, s. 26). Dil düzeyindeki bu yıkım simgeselin yadsınmasıyla nitelendirilir: "Dilin bir önemi yok, anlamlandırmanızı beni ilgilendirmiyor, sizinkilerden biri değilim, kendimi geri çekiyorum, hatta zor karakterli birinin yapacağı gibi sizinle mücadele bile etmiyorum, bir otistin yapabileceği gibi anlam bağlarını da koparmıyorum, dile getirilemez anlamımın içine sizi hapsedmek için ölüp bitiyorum" (Kristeva, 2017, s. 130). Anlatıcı da okuru belirsizlikler içinde bırakarak onunla oyun oynar, modern metni tehdit ederek değiştirir. Bu durum ölüm dürtüsünün metinle temsil edilişi olarak yorumlanır. Kristeva'nın belirttiği gibi "Bilinçdışı için ölüm anlamına gelen bu kopukluğa, boşluğa ya da aralığa tanıklık eden şey, aslında bölünmüş bir benlik[tir], fantezi ve kurgu oluşumdur –kısacası imgelem düzeyi, yazı düzeyidir" (2020, s. 39).

2.1. Mekânın yıkımı

*Basit Bir Es**'te mekân, bir kış sabahı hareket eden bir taşra trenidir. Tren, aynı zamanda metaforik bir anlam da barındırır. Dolayısıyla mekânın iki işlevi vardır: İlki metnin mekânı olmak, ikincisi yaratım sürecini temsil etmek. Taşra treni klasik bir anlatıda da yer alabilir buna karşılık metaforik bağlamda tren, bu mekân algısını sarsar, metnin bazı bölümlerinde yazma sürecine göndermede bulunan bir öğeye dönüşür. Bu nedenle anlatıcının iç sesinde tren, yazma ediminin kendisidir.

Ne var ki bu edim, trende olduğu gibi, doğrusal değildir ve anlatıda şöyle ifade edilir: "Trenden farkın yok, makas değiştirip geri dönüyor, havadan sudan bir cümle arıyorsun. Gündelik, zorunlu konuşma seanslarına yaraşır bir başlangıç cümlesi bulmak, onda karar kılmak ne denli zormuş, anlıyorsun" (Batur, 2015, s. 63). Her ne kadar "trenden farkın yok" dense de metin bunun aksini ispatlar. Tren bir türlü hareket etmez, hareket eden anlatıcının zihnidir, düşünceleridir. Olay merkezli bir anlatı gibi başlayan anlatı, aslında düşüncelerin çarpıştığı, anlatıcının daha önceki izlenimlerin sızdığı tartışma alanına dönüşür.

Söz gelimi, anlatıcı ilk cümlede mekânı okura tanıtır, sonrasında başka bir mekâna-zamana sızar. "O zaman gençtin sen, yazmak istiyordun [...] sahnenin kurulduğundan, senin için kurulduğundan haberin yoktu; şimdi tam senin geldiğin yaşın kapısına dayanmış yazar, 'birinden birine bir yazarın başına gelecek' dediğinde sesindeki kesinlik tınısı çalışma odasının duvarlarını dolaşıp açık pencereden dışarıya süzülüyordu" (Batur, 2015, s. 8). Metnin geri kalanında -zaman zaman

bu mekâna dönülse de- metnin mekânla bağı kaybolur, anlatıcının iç sesleriyle metin özgürleşir, birçok izleğin tartışıldığı, yorumlandığı fark edilir.

Başka bir bölümde anlatıcı “Yavaşlamalıyım ama, seçenekten seçeneğe hızla geçme alışkanlığıma set çekerek, henüz yatışmamış merakımın peşi sıra dönüp gerisin geri, kurcalamayı sürdürmeliyim” demektedir (Batur, 2015, s. 15). Mekân önemini yitirmiş, anlatıcı metni özgür bırakmış, klasik bir metnin mekânını sarsmıştır. Alışıldığı gibi mekân, olayların gerçekleştiği bir yer değildir artık, böylece klasik normların dışına çıkan anlatıda fikirlerin gölgesinde kalan, savruk bir alana dönüşür. Metin, dış gerçekliğe göre değil, zihnin, düşüncenin savrukluğuna göre yol alır. Kurallar ya da kurallara bağlılık terk edilerek mekân içinde mekân, metin içinde metin oluşturulur.

2.2. Olayın Yıkımı

*Basit Bir Es**’te olay, alışılmış dil olanaklarının dışındadır. Bir kış sabahı trende hikâye başlar, yazarın el yazısıyla trende yazdığı cümleleri temize geçmesiyle sona erer. Anlatının sonunda okur, hikâyenin hiç hareket etmediğini anlar. “Otel çıkışı önce Botanik bahçesine gittim [...] Bahçenin bitiminde, okyanusun derin ufkunun karşısına saçılmış masalardan birine oturduğumda boş defterimi çıkardım ve trende titrek el yazıma düştüğüm cümleyi ilk sayfasına temize çektim. Gerisini biliyorsunuz” (Batur, 2015, s. 70). Kitabın sonunda olayın başa döndüğü fark edilir. Anlatıcı/yazar okura bir oyun oynamıştır. Hikâye dolayısıyla da zaman hiç ilerlememiştir.

Bildik zaman-olay algısını yıkan *Basit Bir Es**, okurun katılımını istemektedir: “*Bu sahne başka bir yazar tarafından senin için yazılmıştı*” diyen anlatıcı tren sahnesinden –anlatının şimdiden- geçmişe kayar. Trende okur-yazar karşılaşması başka bir yazara göre “birinden birinde bir yazarın başına gelecek [tir]” (Batur, 2015, s. 8). Ardından konuyu tren sahnesinde bahsi geçen kitaba getirir, okurun bu sahne karşısında ne hissedeceği üzerine fikirler yürütür. Anlatıcı “Kaldı ki ben de bilmiyorum karşıdaki koltukta senin kitabını okuyan yolcunun nasıl biri olduğunu” diyerek okuru metnin yaratım sürecine dahil eder (Batur, 2015, s. 11). Okur da kendini bu karmaşık zamanların içinde bulur. Hikâye kaybolur, “olay” Kristeva’nın abject olarak tanımladığı varlıklardan birine dönüşür, ilk sahnede donar. Anlatıcı, metni ilk sahneye hapsederek geçmiş-şimdi arasında zikzaklar çizer, izlenimlerini paylaşır. İlk olarak, yolcunun nasıl biri olduğunu hayal eder, ardından yolculuklarla ilgili anısını paylaşır. Kendi deyimiyle “seçenekten seçeneğe hızla geçme alışkanlığı” vardır (Batur, 2015, s.15). Sözü yeniden ilk sahneye getirir: “Sahi, nasıl biriydi karşıdaki koltuğa oturan yolcu?” (Batur, 2015, s. 15). Modern anlatıdaki tutarlı, ardışık olay algısı yerine okuru sürekli olarak şaşırtan, ayık tutan geçişler-katmanlar yaratılır. Bu karmaşaya okur da dahil edilir: “Sahneyi kuran yazar neden öyle uygun görmüşse görmüş, seni uzak bir ülkeyi bir noktasından ötekine kateden bir trenin içinde tasarlamıştı” (Batur, 2015, s. 15). Metnin devamında, anlatıcının okur, yazar-okur, eser-okur ve yazar-eser hakkında düşünceleri peşi sıra aktarılır, hikâye kaybolur. Babanın yasası (sembolik), semiyotiği bastırır, evrensel bir değer katar, kalıplara hapseder ve sınıflar. Ne var ki abject bir öge olarak konumlanan “zaman” ögesinde de dil bu işlevini gerçekleştiremez. Klasik anlatı geleneğinde açık, tutarlı akış karşısında metin, yeni bir kimlik kazanır, bu nedenle geri dönüşler, hikâyeden sapmalar, çeşitli izlekler metnin sembolikten kaçışı semiyotiğe yaslanması olarak değerlendirilebilir. Klasik yasanın yetersizliğinden kaçmanın, dili özgürleştirmenin tek yolu, kuralları yıkmaktır. Burada, anlatıcı² zihninin, duygusunun yarattığı “duyumsal bir zaman” belirgindir. Kristeva’ya göre duyumsal zaman, simgesel iğdiş zamanından başka bir şey değildir, simgesel iğdiş olmadan ne zaman ne de özne vardır (2017, s. 125). Anlatı da simgesel metni iğdiş ederek semiyotiği azat etmiş, metni olay noktasında da özgürleştirmiştir.

SONUÇ

*Basit Bir Es** “roman”daki değişimi çarpıcı bir şekilde ortaya koyan metinlerden biri olarak biçimsel açıdan roman geleneğini, bu geleneğin yasalarını bozmuştur. Anti-roman olarak adlandırılabilir metne okur da dahil edilerek bildik/tanidik roman yasaları çiğnenmiş, anlatıcı-mekân ve zaman bakımından anlaşılması zor, sıra dışı bir metin ortaya çıkmıştır. Romanın bu değişimi/aykırılığı çalışmada, sembolik dil-semiyotik dil ikiliği üzerinden ve iğrenç(abject) kavramından yararlanılarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Buna göre Enis Batur, anlatının bildik dilini yıkararak yeni bir metin yaratır ve “yeni metni” dolayısıyla öteki, iğrenci (abject olanı) yüceltir. Klasik anlatı (sembolik dil) paramparça edilir, metinde anlatıcı tekinsiz bir anlatı atmosferi sunar, olay kronolojik yapısından uzaktır, mekân sürekli yer değiştirir.

*Basit Bir Es**’te anlatıcı metne tahakküm kurmaz, yetkili bir pozisyon benimsemekten kaçınır. Babanın yasası olarak adlandırılabilir bilindik roman türünün dolayısıyla “sembolik yasa”nın dışlandığı metinde, semiyotik dil ön plana çıkar. Klasik bir anlatıyı -babanın yasasını- terk etmek için anneye -semiyotik olana- sığır. Kurmaca dilde “teki” olmanın göstergebilimsel esasları *Basit Bir Es**’te belirgindir ve metin dilde “yıkım”ı gözler önüne sermektedir.

*Basit Bir Es**’te olay, kişi, mekân, olay ya da zaman bakımından birden fazla katman göze çarpar. Anlatıcı da metnin bu yönünü işşa eder. Metinde olayın hiç ilerlemediği, başa döndüğü fark edilir. Olay ilk sahnede donar. Anlatıcı, metni ilk sahneye hapsederek geçmiş-şimdi arasında zikzaklar çizer, izlenimlerini paylaşır. Mekân ise bir taşra trenidir. Metaforik bağlamda tren, bu mekân algısını sarsar, metnin bazı bölümlerinde yazma sürecine göndermede bulunan bir ögeye dönüşür. Bu nedenle anlatıcının i sesinde tren, yazma ediminin kendisidir. Anlatıcı ise zaman, mekân ya da olay noktasında okuru belirsizliklerin içinde bırakarak onunla oyun oynar, modern metni-sembolik olanı-tehdit ederek değiştirir. İlk cümlelerinden itibaren klasik anlatı yasalarına dolayısıyla dilin “stbenlik”ine karşı bir tavır takınan, yasaların boyunduruğunda olmak yerine karşısında duran metin, sıra dışı yapısıyla ben/öteki ayrımını gözler önüne sermiştir. Metin, yeni bir kimlik oluşturmuş, “diğerleri”nden –gelenekten- uzaklaşmış, ötekileşmiş ve aşırılıklarla kendi benliğini ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

BABANIN YASASINDAN AZAT EDİLMİŞ BİR ANLATI OLARAK BASİT BİR ES*

ORJİNALLİK RAPORU

%9

BENZERLİK ENDEKSİ

%9

İNTERNET KAYNAKLARI

%0

YAYINLAR

%0

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

nek.istanbul.edu.tr:4444

İnternet Kaynağı

%3

2

es.scribd.com

İnternet Kaynağı

%2

3

www.edebiyathaber.net

İnternet Kaynağı

%1

4

www.goodreads.com

İnternet Kaynağı

%1

5

www.solpaylasim.com

İnternet Kaynağı

%1

6

issuu.com

İnternet Kaynağı

%1

7

kirmizikediedebiyat.blogspot.com

İnternet Kaynağı

%1

8

www.boomsocial.com

İnternet Kaynağı

<%1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat